

te zetten waar de werkelijkheid zich afspeelt.

Voorzitter! Als ik niet oppas, doe ik hetzelfde als wat ik de staatssecretaris een beetje verwijt en laat ik mijn weinige minuten verglijden met wellicht boeiende bespiegelingen zonder tot de harde werkelijkheid te komen. Dat mag natuurlijk niet. Daarom wil ik snel en kort negen vraagpunten aan de orde stellen.

1. Onder Kok I heeft de reusachtige Nuis zijn pantser af willen schudden en zijn rug gerecht in een Cultuurnota. Het is mij niet duidelijk of de veldheerogige Van der Ploeg het in deze nota gestolde paarse cultuurgevoel nu tot het zijne heeft gemaakt of dat het allemaal weer anders wordt. Kortom, wat blijft er van Nuis overeind, wat moet er anders en waarom? En vooral, waarom moet het alweer zo snel?

2. Wat is nu precies de rode draad die de staatssecretaris in zijn talloze toespraken en interviews heeft willen neerleggen? Hoe wil hij dat gedachtegoed omzetten in geaccepteerd beleid, al of niet inclusief het tamelijk rare idee van een productiviteitskorting?

3. GroenLinks vindt dat de cultuurpolitiek gekenmerkt moet worden door openheid, variatie en maximale keuzevrijheid. In onze ogen is leren omgaan met culturele variaties een voorwaarde om te komen tot culturele openheid en een multiculturele samenleving waarin integratie en identiteit beide belangrijk zijn. In deze opvatting moet cultuurpolitiek zich vooral kenmerken door het stimuleren van de noodzakelijke tegenbeweging tegen eenvormigheid, aanpassing, marktdominantie, consumentisme en een te ver doorgevoerde, tot nivellering leidende integratie. Is de staatssecretaris het daarmee eens? Vindt hij ook dat dwarsliggen en onaangepastheid uitgangspunten en voorwaarden zijn voor cultuurontwikkeling? Als hij het er niet mee eens is, waarom niet?

4. De staatssecretaris heeft wat vage noties ten beste gegeven over hoge en lage kunst. In mijn ogen is die indeling tamelijk onhoudbaar, maar ieder mens maakt zijn eigen ordening. Wat mij boeit, is de vraag welk kader de staatssecretaris nu precies wil hanteren. Wat worden nu de definities voor subsidieverstrekking en op welke punten gaan die definities afwijken van de nu gehanteerde? Dat is politiek

gezien de relevante vraag. Anders gezegd, welke kunstkippen op welk nest met welke gouden eieren moeten zich zorgen gaan maken en welke jonge kuikens mogen van deze staatssecretaris opfokvoer verwachten?

5. Klopt het dat het kabinet definitief heeft gekozen voor het publieke omroepbestel met de drie tv-zenders en vijf radionetten? Heeft de VVD zich daaraan gecommitteerd? Dat lijkt mij een belangrijke vraag. Hoe, wanneer en door wie wordt nu eindelijk eens uitgemaakt hoe de invulling van de drie netten eruit zal zien? Krijgt elk net een eigen karakter: een familie-, amusement- en informatiezender, waarbij het mij ontgaat wat het onderscheid is tussen familie en amusement? Dat kan toch ook samenvallen? Of komt, zoals de omroepen kennelijk willen, iedere omroep op een vast net met een divers aanbod? Of komt er een soort BBC-model, waarin de omroepen niet meer de drager zijn van een zender, maar de toeleveranciers van programma's, wat mij betreft inclusief een cultuurzender? Kortom, wat willen wij nu eigenlijk? Als de staatssecretaris het al weet, mag hij het straks zeggen.

6. Hoe belangrijk de Concessiewet, de Kabelnotitie en de netwerk-samenwerking wellicht ook mogen zijn, vertonen zij misschien toch niet te veel de vormgeving van wat alweer voorbij is? Anders gezegd, zijn zij niet een voorbeeld van een "ons soort mensen" Haags-Hilversumse matrasdiscussie, een gevecht in de achterhoede, terwijl de werkelijkheid al straten verderop is? De kabel is alweer ouderwets aan het worden. De perfecte beeldkwaliteit via de ether komt snel dichterbij. De onuitputtelijke mogelijkheden van het Internet zullen binnenkort het traditionele passief consumeren van wat de buis biedt doen vervangen door een interactief kiezen uit een wereldwijd aanbod van programma's met een hoge beeld- en geluidskwaliteit. Wat is de rol van de overheid daarin? Hoe geef je daar sturing aan? Wat voor een gevolgen heeft dat voor het huidige omroepbestel en de geldmiddelen die wij ter beschikking stellen?

7. In de Troonrede 1997 is een aankoopfonds kunst aangekondigd. Behalve het rumoer rondom het cadeau van de Nederlandsche Bank, is het rond dat idee tot nu toe tamelijk muisstil gebleven. Ik

verneem graag de stand van zaken. Komt het er, wat is het startkapitaal, wat wordt de jaarlijkse storting, wat zijn de bestemmingscriteria, gaat het alleen over aankopen of ook over onderhoud en restauratie?

8. Wij hebben een tamelijk succesvol Deltaplan cultuurbehoud gehad. Hoe gaat dat nu verder? Komt er een vervolg? Zal zich dat dan ook uitstrekken tot de terreinen van bijvoorbeeld archieven en archeologie? Is het kabinet al uit de vraag of onderhoud en conservering van waardevolle kunstobjecten en monumenten binnen bepaalde voorwaarden fiscaal aftrekbaar zullen worden?

9. Ten slotte kom ik op de archieven. Ook daar staan wij voor een grote omwenteling: enerzijds de digitalisering en daarmee veel grotere toegankelijkheid van perkamenten en papieren archieven; anderzijds, en wellicht nog belangrijker, het bewaren en behouden van materiaal dat nu al en zeker in de toekomst alleen nog maar gedigitaliseerd of in beeld- en geluidsvorm beschikbaar is. Probleem daarbij is dat alles een keer in de zoveel jaar omgezet moet worden naar nieuwe dragers. De eerste diskettes die wij in de archieven hebben opgeslagen, zijn nu al niet meer te lezen. Zij liggen in het stadsarchief in Zutphen op een plank en niemand weet wat erop staat. Als zij niet al zijn omgezet, is het materiaal verloren. Als eindverantwoordelijke voor een rijk stadsarchief word ik maandelijks met deze problematiek geconfronteerd zonder een begin van een antwoord te zien. Dat antwoord – hoe wij daarmee, zeg met de archieven in de volgende eeuw, moeten omgaan – hoor ik graag wellicht straks van de staatssecretaris.

□

Mevrouw **Maas-de Brouwer** (PvdA): Voorzitter! Cultuur is een onderwerp dat baat heeft bij publiek debat. Ik wil de staatssecretaris dan ook graag complimenteren met de Schwung die hij reeds zo kort na zijn aantreden in deze sector aan het debat heeft weten te geven. Cultuur is onderwerp van gesprek, en daar is in onze ogen niets verkeerd aan. Ook de zaken die hij aan de orde stelt, spreken onze fractie merendeels aan.

Zo wil ik graag nader van gedachten wisselen over wat ik aan

zou willen duiden als ons hamster-syndroom: onze verzamelwoede die meer leidt tot grote en goede pakhuizen dan tot kunstgenot door velen. Wat kan de rol van de overheid in dit kader zijn? Een tweede onderwerp dat ik aan de orde wil stellen, is de vraag of wij er wel voldoende in slagen de verschillende bevolkingsgroepen gelijkelijk met kunst in aanraking te brengen. Daarbij denk ik dan niet alleen aan de verschillende leeftijdsgroepen, die allemaal zo hun verschillende voorkeur hebben, maar ook aan de pluriformiteit die onze bevolking is gaan kenmerken. Sluit het beleid ten aanzien van cultuur daar wel voldoende bij aan? Het derde deel van mijn beschouwing zal ingaan op de consequenties die de internationalisering wel of niet moet hebben voor het beleid van de staatssecretaris.

Voordat ik dieper op deze drie onderwerpen inga, kom ik eerst nog op een paar meer algemene punten. Deze staatssecretaris is verantwoordelijk voor cultuurbeleid. Zijn budget is echter niet het enige waarin cultuur voorkomt. In bijna elke begroting komt wel iets voor dat rechtstreeks dan wel indirect te maken heeft met cultuur. Ik geef een paar voorbeelden. Sociale Zaken en Werkgelegenheid beheert de WIK, VROM doet aan monumentenzorg, Verkeer en Waterstaat besteedt de "kunstwerken" aan die wij langs de weg zien, EZ heeft een filmfonds en Buitenlands Zaken doet aan ons cultureel erfgoed in het buitenland. Wij weten bovendien dat dit lijstje niet eens uitputtend is. Nu is eerder al gesproken over de prioriteit die cultuur vandaag bij deze begrotingsbehandeling krijgt. De staatssecretaris ziet dat ik nu zelfs bezig ben met zijn terrein uit te breiden. Kan hij ons uiteenzetten hoe hij zijn rol ziet als coördinator van al deze activiteiten? Is hij van mening dat hij genoeg ruimte krijgt van zijn collega's om zijn rol op deze punten behoorlijk te vervullen?

Dan ga ik nu over tot onze verzamelwoede. Terecht heeft de staatssecretaris de aandacht gevraagd voor de volle depots. Onze rijkdommen zijn groot, maar wij genieten er niet echt van. Het is de staatssecretaris ook bekend dat het Deltaplan voor de kunst ervoor gezorgd heeft dat wij nu beter op onze spullen passen: zij zijn over het algemeen een stuk netter en droger

opgeborgen dan voorheen. Het is natuurlijk een aardige paradox om te constateren dat daarmee de kans dat wij die mooie dingen nog eens onder ogen krijgen, niet is toegenomen. Integendeel. De eisen die gesteld worden aan de lucht waarin een kunstwerk verkeert, zijn soms stukken strenger dan de normen voor gewone stervelingen als u en ik. De reden moet haast wel zijn, dat wij onze eigen vergankelijkheid gemakkelijker accepteren dan die van onze kunstschaten. Toch wil ik de staatssecretaris vragen in hoeverre deze constatering terecht is en in hoeverre hij het eens is met deze benadering vanuit de kwetsbaarheid van kunst. In het extreme zouden wij dan immers steeds minder kunst onder ogen krijgen zolang de CO₂-uitstoot is wat hij is. Gaan wij niet te ver? De hamvraag is immers: voor wie of waartoe bewaren wij al die spullen zo zorgvuldig?

In het verlengde van deze vraag komen wij op de rol die de technologie zou kunnen spelen bij de ontsluiting van al deze schatten. De staatssecretaris heeft al bij verschillende gelegenheden aandacht gevraagd voor de digitalisering van onze kunstschaten; dit om ze toegankelijker en zichtbaarder te maken voor een groter publiek. Niet alleen fysieke musea dus, maar ook internetmusea. Het is een interessant idee dat zeker de generatie die opgegroeid is met MTV, 30 tv-kanalen en Nintendo aan zal spreken. Is het voor de staatssecretaris niet een probleem dat hij de discussie hierover moet voeren met mensen die juist het minst gewend zijn aan deze nieuwe digitale technologie? Hoe wil hij bereiken dat juist de gevestigde kunstpausen en de andere beslissers oog krijgen voor deze mogelijkheden? Het is misschien wel aardig om in dit kader even de aandacht te vestigen op het punt dat deze grijze en eerbiedwaardige omgeving de afgelopen week een prijs heeft gewonnen met de beste internetsite van de overheid. De Eerste Kamer scoort daar aardig mee en laat zien dat grijze haren niet hetzelfde zijn als saai internetsites.

De vragen die ik net stelde, moeten beantwoord worden om initiatieven te krijgen die experimenteren met de technologische ontsluiting van kunst mogelijk maken. De experimenten zijn nodig om vormen te vinden die die virtuele musea moeten of kunnen krijgen. Hoe denkt

de staatssecretaris de creatieve geesten hiermee aan de gang te krijgen? Is de beslisstructuur voor de budgetten wel voldoende open om ook dit soort initiatieven goed te positioneren naast de traditionele aanpak? Hoe denkt de staatssecretaris in dit kader te komen tot structurele dus blijvende wijzigingen in de manier waarop dit soort beleid gemaakt wordt en beslissingen worden genomen? Indien hij daar niet in slaagt, zouden immers veel van die kunstpausen er wel eens voor kunnen kiezen om even onder water te gaan zolang deze staatssecretaris heerst en pas weer boven te komen zodra het weer wat rustiger weer is geworden. Hoe denkt de staatssecretaris dat wakker schudden te laten bekliffen?

Er zijn natuurlijk ook nog wat praktische probleempjes die opgelost moeten worden voordat wij op grotere schaal de weg in kunnen slaan van nieuwe technologie. Het is de staatssecretaris ongetwijfeld bekend dat er in de wereld van de digitale technologie veel Willy Wortels rondlopen die allemaal precies weten hoe het moet. Het zou dan ook bijzonder jammer zijn als elke museumdirecteur bij een ander neefje te biecht zou gaan voor zijn ideeën. Hoe denkt de staatssecretaris te kunnen komen tot een zekere standaardisering op dit punt? Anders lopen wij het risico dat de beschikbare middelen gestoken worden in verschillende en ook nog concurrerende standaards. Het resultaat is dan dat wij straks wel veel geld hebben uitgegeven, maar nog steeds onze schatten niet hebben ontsloten. Hoe denkt de staatssecretaris dat aan te pakken? Anders zou hij ongewild nog een beleidsterrein erbij hebben gepakt, namelijk technologie-stimulering.

Voorzitter! In het begin van mijn betoog wees ik al op de draden die er lopen tussen deze staatssecretaris en andere beleidsterreinen. Ik hoop dat u mij toestaat nog één zo'n zijsprongje te maken. Ik doel op de toegankelijkheid van de digitale media waar wij het net over hadden. Het is bekend dat velen vrezen dat de digitale technologie een nieuwe tweedeling in onze maatschappij veroorzaakt. Onderzoek leert dat de minder welgestelde Nederlanders ook uit angst voor een hoge telefoonrekening terughoudend zijn. Heeft de staatssecretaris daarover vanuit zijn eigen beleidsterrein een

Maas-de Brouwer

oordeel? Kan hij ook aangeven of het kabinet deze analyses kent? Zo ja, mogen wij dan op dit punt acties verwachten?

Als wij het hebben over toegankelijkheid, doet zich ook de vraag voor: toegankelijkheid waarvan en voor wie? Op dit punt klinken de uitingen van deze staatssecretaris onze fractie af en toe wat minder prettig in de oren. Onbedoeld wordt de suggestie gewekt dat wij in een cultuur leven waarin leeftijd niet tot wijsheid en rijpheid kan leiden, maar slechts tot suffisigheid en geborneerdheid. Het komt ons voor dat dit voer voor leeftijdsdiscriminatie nooit de bedoeling van deze staatssecretaris mag zijn. Natuurlijk onderscheiden ook wij dat er een verschil in belangstelling is voor verschillende expressievormen en dat die verschillen soms door leeftijdsgroepen heen lopen. Ook wij zien dat er kunstvormen zijn die relatief duur zijn en waarvan maar een kleine groep van de bevolking geniet. Maar is het niet juist de taak van de overheid om op dit punt de markt te reguleren? Als het vanzelf goed gaat kan de overheid lui zijn, maar als ingrijpen nodig is dient de overheid initiatieven te nemen. In deze redenering heeft de overheid dus juist een taak in het beschermen van elitaire kunst en minder toegankelijke kunstvormen. Kan de staatssecretaris ons geruststellen op het punt van die leeftijdsdiscriminatie en de bescherming van de juist niet zo gemakkelijk toegankelijke kunstvormen?

Kunst is niet per definitie toegankelijk of niet. De ogen en oren van de waarnemer spelen daarbij een belangrijke rol. Ook bij kunstappreciatie speelt oefening een rol. Oefening kan gesteund worden door onderwijs, maar ontstaat ook wanneer wij zelf actief met expressie bezig zijn. Wie af en toe eens schrijft, herkent de bril van de professional. Hetzelfde geldt voor ander uitingsvormen. Het komt onze fractie dan ook voor dat de vele verenigingen, gezelschappen en andere oplopen waarin uit liefde indirect liefde voor cultuur wordt ontwikkeld, een belangrijke schakel vormen in het ontwikkelen van smaak en appreciatie. Natuurlijk speelt onderwijs een rol, maar ook de houseband, de harmonie en het amateurtoneel. Kan de staatssecretaris aangeven of hij het op dat punt met ons eens is en hoe hij invloed denkt te kunnen uitoefenen op het floreren van dit

type particulier initiatief, vrijwilligerswerk en verenigingsleven?

De samenstelling van onze bevolking is de afgelopen jaren sterk veranderd. Steeds meer mensen uit andere culturen komen onze gelederen versterken. Diversiteit is gewoon geworden. Deze mensen hebben een "kunstcanon" in hun land van herkomst, een canon die voor ons vaak niet op het eerste gezicht toegankelijk is. Op welke manier denkt de staatssecretaris te bereiken dat ook deze mensen zich hier verzekerd weten van respect door de overheid voor hun oorspronkelijke culturele waarden? En dan denk ik zowel aan de grote kunst als aan de kleine. Hoe denkt de staatssecretaris met name te bevorderen dat de expressie die behoort tot de cultuur van de nieuwkomers, hier een plaats krijgt? Ik vraag dit juist omdat zij, helaas, nog een paar generaties nodig hebben voordat zij hun plaats hebben ingenomen in het establishment en dus mee kunnen beslissen over de besteding van het cultuurbudget. Zou respect voor diversiteit niet juist een onderdeel van onze cultuur uit moeten maken?

Ik kom toe aan mijn laatste onderwerp: de paradox van de internationalisering. Onze wereld wordt steeds groter. Wereld vroeger de landsgrens mede gemarkeerd door de valuta, straks zijn wij ook die manier van het beleven van de eigen nationaliteit kwijt. Naar mijn mening kan de psychologie van de euro wel eens heel sterk blijken te zijn. Niet eerder was dagelijks zo duidelijk dat wij voortaan een aantal dingen samen willen of moeten doen. Nederland wordt daardoor optisch kleiner.

Voor kunst en cultuur gaat dat ook een en ander betekenen. Vermoedelijk zullen onze normen en waarden op dit punt nog sterker dan voorheen beïnvloed worden door andere samenlevingen. Na twee wereldoorlogen was dat zeker de bedoeling van de Europese samenwerking. De paradox is echter dat wij daarmee ook een vastomlijnde nationale cultuur kunnen verliezen, tradities die waardevol waren en dat nog zijn. Natuurlijk laadt eenieder die deze paradox aan de orde stelt, gemakkelijk het odium van nationalisme op zich. Ik denk dat het de komende jaren een kunst wordt om de discussie hierover te voeren! Graag horen wij van de staatssecretaris hoe

hij deze paradox ziet. Welke rol ziet hij hierbij voor de overheid? Hoe denkt hij het waardevolle eigene te beschermen en te behouden zonder te vervallen in een beweging die van onze hele maatschappij een openluchtmuseum zou maken?

Ik ben mijn betoog begonnen met een compliment voor het aanjagen van het publiek debat over cultuur. Graag vernemen wij van de staatssecretaris in hoeverre hij de door mij genoemde punten in dat debat wil betrekken. Bovendien: is hij van mening dat hij over het goede beleidsmatige instrumentarium beschikt om deze voornemens daadwerkelijk uit te voeren?

De **voorzitter**: Mevrouw Maas-de Brouwer, ik heb niet aangekondigd dat dit uw maidenspeech was, maar uit het stilzwijgen dat gedurende de afgelopen 12 minuten en 3 seconden in de vergaderzaal geheerst heeft, hebt u begrepen dat dat niet nodig was: iedereen had meteen al in de gaten dat dit uw maidenspeech was. Ik wens u daarmee van harte geluk, in de eerste plaats omdat het over cultuur ging en niet over een ander onderwerp en in de tweede plaats omdat u dat op een zodanige wijze hebt gedaan dat sommigen de indruk konden krijgen dat u reeds vele malen een maidenspeech hebt gehouden. Namens de Eerste Kamer wens ik u van harte geluk.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

Mevrouw **Tiesinga-Autsema** (D66): Mijnheer de voorzitter! Bij de opening van het Nederlands-Vlaams Theaterfestival 1998 in september van het vorig jaar gaf de staatssecretaris van Cultuur zijn visitekaartje af. De reacties waren wisselend, maar ik vond zijn toespraak in elk geval verfrissend. Hij gaf cultureel Nederland weer eens de kans het bed op te schudden. Ik deel zijn opvatting dat begrippen als "kwaliteit", "pluriformiteit" en "toegankelijkheid" in het cultuurbeleid centraal behoren te staan. Ik ben het niet eens met zijn analyse dat wij leven in een "aristocracy of culture", zeker niet als ik zie hoe de staatssecretaris het begrip "democracy of culture" uitwerkt in zijn toespraak voor de Nederlandse Museumvereniging in november